

VIELÄKÖ PUURO TULEE MUSTAA?

Kirjoituksessaan Kuka osaa suomea? (Virittäjä 4/95: 554–559) Maisa Martin mainitsee alaviitteessä (s. 555): »Olkani yli kirjoitustani lukenut suomalainen 15-vuotias ihmetteli, mitä tarkoittaa lause *Puuro tuli mustaa*. Hänen mielestään niin ei voi sanoa, lause on siis hänen kielitajunsa vastainen. Kumpi lienee oikeassa, Setälän kielioppi vai nykysuomalainen maallikkokäyttäjät?»

Martinin ohimennen mainitsema seikka ansaitsee enemmänkin pohdintaa. Mitkä muodot lopulta ovat käypää suomen kieltä ja mitkä eivät? Tai tarkemmin: kuinka monien ja keiden on ilmaus hyväksyttävä, että sitä pidettäisiin käypänä kielenä?

Kuulunen viimeisiin vuosiluokkiin, joka on koulussa todella lukenut Setälän kieliooppia (Niemisen ja Ojajärven tarkistamaa laitosta toki). Ällistys oli luokassa suuri, kun tultiin kohtaan, jonka mukaan suomeksi voi sanoa *Talo tuli iso* ja *Puuro tuli mustaa*. Kyse ei ollut samasta kuin sen ylempiluokkalaisen tapauksessa, joka oli nauranut kirjan esimerkkiä *Ruvetaan pallosille*, joka hänestä oli teennäinen ja koominen. *Puuro tuli mustaa* ja ainakin minusta erityisesti *Talo tuli iso* eivät tuntuneet koomisilta eivätkä teennäisiltä vaan suorastaan mahdottomilta — yhtä oudoilta kuin »*Opettaja tuli luokka*» tai »*Poika meni koti*».

Äidinkielenopettajamme tietenkin vakuutti, että ilmaus oli oikein; ja kun myöhemmin tällainen predikatiivi aika ajoin tuli vastaan varsinkin vanhemmassa kirjallisuudessa ja kun aina joskus sai oppia muidenkin outojen ilmausten olevan hyväksyttävää suomea, mukauduin vuosien varrella kelpuuttamaan tämänkin ja uskomaan Osmo

Ikolaa, joka Nykysuomen käsikirjassa kirjoitti: »Tällainenkin predikatiivin käyttö on moitteetonta suomea.»

Ikola on tarkastellut asiaa pitemminkin teoksessa *Kolmas kielivartio* (1965: 49–51, kirjoitus »Puuro tuli mustaa», alun perin radiossa pidetty kielipakina 25.3.1964). Ikola kirjoittaa (s. 50–51):

»Kansankieli on ilmeikästä ja juurevaa. Kirja- ja yleiskieli sen sijaan helposti pyrkii muuttumaan paperin makuiseksi, värittömäksi. Sellaisiin tarpeellisiin kansankielen ilmaisutapoihin, joista ei yleiskielenkään pitäisi luopua, kuuluu puheena oleva predikaatintäytteen laji. Sen jääminen pois käytännöstä merkitسی osaltaan kielen köyhtymistä. Siksi olen halunnut muistuttaa, että näinkin voi sanoa ja että tämäkin on hyvää suomea.

Jos sanomme *Puuro tuli mustaaksi*, tarkoitamme, että se ensin oli muunlaista, mutta muuttui sitten mustaksi. Lause *Puuro tuli musta* sen sijaan merkitsee, että se jo valmistuessaan oli mustaa. Voidaan tietenkin myös sanoa: *Puurosta tuli musta*. Mutta muistakaamme siis seuraavakin ilmaisutapa: *Kevät lämmiin, Oraat tulivat heikköjä*, vieläpä *Pettäjä kasvaa kovin pihkainen*.» (Kursivoinnit ja harvennukset Ikolan.)

Minuun on oppi mennyt siinä määrin perille, että olen yhä omasta puolestani samaa mieltä, enkä itse haluaisi luopua Ikolan esitlemistä vivahteista ja ilmaisumahdollisuuksista. Mutta vaikka kukaan ei hallitse äidinkieliensäkkään kaikkia keinovaroja ja

vaikka itse kutakin vastaan lienee tullut ilmauksia, joita oma korva ei ensin hyväksy mutta jotka eivät silti ole virheellisiä, on kuitenkin aihetta kysyä, kuinka suurta kielenpuhujain enemmistöä vastaan voi ilmausta pitää hyväksyttävänä.

Ainahan on oleva niitä, jotka eivät hyväksy, että voi sanoa sekä *maiden* että *maitten*, jotka uskovat, että *parhain* on superlatiivi sanasta *paras* ja niin muodoin virheelinen, tai joiden mielestä ei käy päinsä sanoa *viisi viimeistä päivää*, koska vain yksi päivä voi olla »viimeinen». Mutta *tulla*-verbin predikatiivin vieroksunta käy syvemmälle. Vaikka se on kansan- ja kirjakielissä käypää suomea ollutkin, ilmeistä on, että Ikolan kuvaamia vivahde-eroja eivät suomen kielen puhujat enää hahmota ja ylivoimainen valtaosa heistä pitää *tulla*-predikatiivia yhtä outona ja vähintäänkin vanhentuneena kuin ablatiiviagenttia *kaikilta tunnettu ja hyviltä kaivattu* tai (tiernapoika-kuvaelmassa pysyäkseen) ilmausta *ynnä härkään ja aasien kanssa*.

Sotien jälkeisen ajan on kielenkäyttäjää opetettu sanomaan ja kirjoittamaan *Kuulin hänen olleen sairas* eikä mielellään, kuten aikaisemmin, – – *saira*. Uudistus on sinänsä ollut aiheellinen, koska kielenkäyttäjillä oli vaikeuksia oppia, ettei kuitenkaan sanottu »*Kuulin heidän olleen sairaiden*» eikä myöskään »*Hänen ollessaan sai-*

raan...». Mutta uskon, että *Kuulin hänen olleen sairaan* (jota tyyppiä vieläkin joskus näkee ja jota ei suorastaan virheelliseksi olekaan julistettu) kuulostaa paljon useammista — nuoristakin — suomen puhujista vähintäänkin helpommalta hyväksyä kuin *Puuro tuli mustaa*.

Kielestä on ennenkin poistunut ilmauksia, joihin käyttäjien kielitaju ei enää myönnä. Ablatiiviagentin jo mainitsin; *ilman*-prepositiota on käytetty abessiivin kera (*ilman rahatta*) sekä kansankielessä että vanhemmassa kirjasuomessa, mutta jo kauan on yleiskielen kelpuutettu vain partitiivi; ja sotienväliseen aikaan saakka Setälän kielioissa sallittiin supistumaverbien muodot *kato*, *hajoo* supistumavokaalittomien *katoa*, *hajoaa* -muotojen rinnalle.

Kirjakielen muutokset eivät etene aina niin, että siihen on lopulta kelpuutettava aiemmin torjutut muodot ja ilmaukset, joita puheessa yhtä kaikki käytetään. Joskus kirjoittajat päinvastoin spontaanisti omaksuvat kieliopeja tiukemman kannan ja alkavat vieroita niiden hyväksymiä vaihtoehtoja. Nähdäkseni on ilmeistä, että — ikävä kyllä — näin on tunnustettava käyneen myös predikatiivityypin *Puuro tuli mustaa*.

JAAKKO ANHAVA
Otavantie 5 B, 00200 Helsinki